

ТЕМА 3. ЧЕСНІСТЬ, НЕПІДКУПНІСТЬ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВНИКА

План:

1. Чесність та непідкупність як фундаментальні принципи професійної етики правника
2. Вимоги щодо несумісності правничої діяльності з іншими видами діяльності
3. Поняття та види конфлікту інтересів у діяльності правника
4. Механізми виявлення та запобігання конфлікту інтересів
5. Етичні аспекти отримання подарунків та інших благ у зв'язку з професійною діяльністю
6. Декларування майна, доходів та видатків правників: етичний вимір
7. Етичні дилеми у ситуаціях потенційного конфлікту інтересів та способи їх вирішення
8. Практичні аспекти реалізації принципу «чистих рук» у професійній діяльності правника

Перелік ключових термінів і понять: чесність та непідкупність, конфлікт інтересів, потенційний конфлікт інтересів, реальний конфлікт інтересів, несумісність видів діяльності, декларування майна та доходів, фінансова непідкупність, інтелектуальна чесність, моральна цілісність, самовідвід та відвід, подарунки та інші блага, неправомірна вигода, принцип «чистих рук», особистий конфлікт інтересів, клієнтський конфлікт інтересів, інституційний конфлікт інтересів, зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів, адвокатська таємниця, етична дилема, прозорість і підзвітність.

Питання для самоконтролю:

1. Що являють собою принципи чесності та непідкупності у професійній діяльності правника?
2. Які існують законодавчі вимоги щодо несумісності правничої діяльності з іншими видами діяльності для різних категорій правників?
3. У чому полягає різниця між потенційним та реальним конфліктом інтересів?
4. Які типи конфліктів інтересів можуть виникати у діяльності правника?
5. Якими є основні механізми виявлення конфлікту інтересів у діяльності правника?
6. Які існують способи запобігання конфлікту інтересів у професійній діяльності правника?
7. Як законодавство регулює питання отримання подарунків правниками?
8. Які етичні дилеми можуть виникати у зв'язку з отриманням подарунків правниками?
9. Який етичний вимір має декларування майна, доходів та видатків правниками?

10. Як вирішувати етичні дилеми у ситуаціях потенційного конфлікту інтересів?

11. У чому полягає принцип «чистих рук» у діяльності правника?

12. Які практичні аспекти реалізації принципу «чистих рук» у професійній діяльності правника?

13. Яка відповідальність передбачена за порушення вимог щодо запобігання конфлікту інтересів?

14. Які наслідки порушення принципу «чистих рук» для правника?

15. Яким чином забезпечується баланс між прозорістю діяльності правника та його правом на приватність?

Тести для самоконтролю:

1. Який з аспектів НЕ входить до принципу чесності та непідкупності правника?

- а) Інтелектуальна чесність
- б) Фінансова непідкупність
- в) Необмежена лояльність до клієнта
- г) Моральна цілісність

2. Згідно з Законом України «Про запобігання корупції», суперечність між приватним інтересом особи та її службовими повноваженнями, що впливає на об'єктивність прийняття рішень, називається:

- а) Потенційним конфліктом інтересів
- б) Реальним конфліктом інтересів
- в) Прихованим конфліктом інтересів
- г) Ретроспективним конфліктом інтересів

3. Яка діяльність НЕ є несумісною з діяльністю судді?

- а) Підприємницька діяльність
- б) Викладацька діяльність
- в) Адвокатська діяльність
- г) Членство у політичній партії

4. Якою є максимальна одноразова вартість подарунка для державного службовця згідно з Законом України «Про запобігання корупції»?

- а) Один прожитковий мінімум для працездатних осіб
- б) Два прожиткових мінімуми для працездатних осіб
- в) П'ять прожиткових мінімумів для працездатних осіб
- г) Десять прожиткових мінімумів для працездатних осіб

5. Який механізм зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів НЕ передбачений Законом України «Про запобігання корупції»?

- а) Усунення особи від виконання завдання
- б) Обмеження доступу особи до певної інформації
- в) Фінансова компенсація збитків
- г) Перегляд обсягу службових повноважень особи

6. Відповідно до Правил адвокатської етики, адвокат НЕ може представляти клієнта, якщо:

а) Адвокат надає правову допомогу іншій особі, інтереси якої суперечать інтересам нового клієнта

б) Клієнт не може оплатити послуги адвоката у повному обсязі
в) Адвокат раніше брав участь у справі як суддя чи прокурор
г) У справі бере участь інший адвокат, з яким він перебуває у сімейних стосунках

7. Який з наведених прикладів ілюструє потенційний, а не реальний конфлікт інтересів?

а) Суддя розглядає справу свого родича
б) Адвокат представляє двох клієнтів з протилежними інтересами
в) Нотаріус посвідчує правочин, у якому його брат є стороною
г) Прокурор здійснює нагляд за підприємством, де його дружина може стати директором

8. Яким є основний етичний принцип, що вимагає від правника діяти добросовісно і без наміру зловживати правом?

а) Принцип верховенства права
б) Принцип «чистих рук»
в) Принцип законності
г) Принцип справедливості

9. Яка категорія правників НЕ зобов'язана подавати електронні декларації відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»?

а) Судді
б) Прокурори
в) Приватні адвокати, які не займають державних посад
г) Нотаріуси, які працюють у державних нотаріальних конторах

10. Які з наведених дій порушує принцип «чистих рук» у діяльності правника?

а) Надання правової допомоги pro bono
б) Фальсифікація доказів
в) Відмова від справи через недостатню компетенцію у певній галузі права

г) Збереження конфіденційності інформації, отриманої від клієнта

11. Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», особа, яка виявила у себе реальний конфлікт інтересів, повинна повідомити про це:

а) Не пізніше наступного робочого дня
б) Протягом трьох робочих днів
в) Протягом тижня
г) Протягом місяця

12. Який із наведених типів конфлікту інтересів стосується суперечності між інтересами організації та інтересами клієнта?

а) Особистий конфлікт інтересів
б) Клієнтський конфлікт інтересів
в) Інституційний конфлікт інтересів
г) Фінансовий конфлікт інтересів

13. Яке обмеження щодо роботи близьких осіб встановлено Законом України «Про запобігання корупції»?

а) Повна заборона працювати в одній установі

- б) Заборона прямого підпорядкування
- в) Обмеження щодо спільного прийняття рішень
- г) Заборона спільного представництва інтересів

14. Який підхід до вирішення етичних дилем передбачає оцінку ситуації з позиції стороннього спостерігача?

- а) Принцип прозорості
- б) Тест «розумної третьої особи»
- в) Принцип попередження
- г) Принцип пріоритету інтересів клієнта

15. Протягом якого часу особі, яка припинила діяльність в органах державної влади, заборонено представляти інтереси будь-якої особи у справах, в яких вона брала участь як представник держави?

- а) 6 місяців
- б) 1 рік
- в) 2 роки
- г) 3 роки

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте положення Правил адвокатської етики щодо конфлікту інтересів та порівняйте їх з аналогічними положеннями для суддів у Законі України «Про судоустрій і статус суддів». Визначте спільні риси та відмінності в регулюванні цього питання.

2. Розробіть алгоритм дій для правника (адвоката, судді або прокурора - за вибором), який виявив у себе потенційний конфлікт інтересів. Обґрунтуйте кожен крок з посиланням на відповідні норми законодавства.

3. Складіть таблицю обмежень щодо сумісництва для різних категорій правників (суддів, прокурорів, адвокатів, нотаріусів) з посиланням на відповідні законодавчі акти. Проаналізуйте, чи є ці обмеження достатніми та пропорційними.

4. Підготуйте пам'ятку для правника щодо отримання подарунків, яка містить основні правила та рекомендації з цього питання. Включіть до пам'ятки типові ситуації та алгоритми дій.

5. Проведіть аналіз етичного кодексу правничої професії (за вибором) в частині регулювання питань конфлікту інтересів. Визначте сильні та слабкі сторони такого регулювання та запропонуйте можливі шляхи вдосконалення.

6. Розробіть проєкт внутрішнього документа юридичної фірми або адвокатського об'єднання «Політика щодо запобігання конфлікту інтересів», який буде містити основні правила та процедури для виявлення та врегулювання конфлікту інтересів.

7. Підготуйте порівняльний аналіз законодавчого регулювання питань декларування майна та доходів для різних категорій правників в Україні та одній з країн ЄС (за вибором). Визначте, який досвід може бути корисним для України.

Теми доповідей для презентації на практичному занятті:

1. Історичний розвиток концепції конфлікту інтересів у правничій професії

2. Міжнародні стандарти щодо забезпечення непідкупності правників
3. Порівняльний аналіз регулювання конфлікту інтересів у різних правничих професіях
4. Система декларування майна, доходів та видатків правників: міжнародний досвід
5. Проблеми виявлення та запобігання прихованому конфлікту інтересів у діяльності правників
6. Принцип «чистих рук» у судовій практиці: порівняльно-правовий аналіз
7. Етичні дилеми у ситуаціях конфлікту інтересів: аналіз типових ситуацій та шляхи їх вирішення
8. Технологічні рішення для виявлення та запобігання конфлікту інтересів у діяльності правників
9. Психологічні аспекти дотримання принципів чесності та непідкупності у професійній діяльності правника
10. Баланс між прозорістю та приватністю у регулюванні професійної діяльності правників
11. Корпоративні політики запобігання конфлікту інтересів у юридичних фірмах
12. Вплив порушення принципів чесності та непідкупності на репутацію правничої професії

Ситуативні задачі:

1. Адвокат Петренко протягом трьох років надавав юридичні послуги ТОВ «Світанок» щодо питань господарської діяльності. Нещодавно до адвоката звернувся громадянин Іваненко з проханням представляти його інтереси у справі про стягнення заборгованості з ТОВ «Світанок», де він працював і якому підприємство заборгувало заробітну плату за 6 місяців. Петренко має цінну інформацію про фінансовий стан ТОВ «Світанок», отриману під час надання послуг товариству. Директор ТОВ «Світанок» телефонує Петренку і просить відмовити Іваненку у наданні правової допомоги, посилаючись на їхню тривалу співпрацю та погрожуючи припиненням договору про надання правової допомоги в разі згоди адвоката представляти інтереси Іваненка.

Чи має місце конфлікт інтересів у цій ситуації? Якщо так, то який саме? Як повинен діяти адвокат Петренко відповідно до правил адвокатської етики? Які етичні та правові наслідки можуть виникнути, якщо адвокат погодиться представляти інтереси Іваненка?

2. Суддя Коваленко успішно розглянув складну справу про захист честі, гідності та ділової репутації громадянина Сидоренка проти місцевої газети, яка опублікувала недостовірну інформацію про нього. Рішення було винесено на користь Сидоренка. Через тиждень після набрання рішенням законної сили, Сидоренко прийшов до судді додому з букетом квітів та подарунковим сертифікатом на відпочинок у п'ятизірковому готелі на суму, що перевищує прожитковий мінімум для працездатних осіб у п'ять разів. Сидоренко

наполягав, що це лише знак вдячності за справедливе рішення, і відмова прийняти подарунок буде сприйнята як образа.

Чи має право суддя Коваленко прийняти такий подарунок? Обґрунтуйте свою відповідь з посиланням на відповідні нормативно-правові акти. Які етичні дилеми виникають у цій ситуації? Як повинен діяти суддя у цій ситуації? Які можливі наслідки прийняття суддею такого подарунка?

3. Прокурор місцевої прокуратури Марченко здійснює процесуальне керівництво у кримінальному провадженні щодо зловживання службовим становищем директором комунального підприємства. Під час розслідування з'ясовується, що заступником директора цього підприємства є двоюрідний брат дружини прокурора Марченка. Хоча заступник директора не є підозрюваним у справі, але може бути викликаний як свідок, а в ході розслідування можуть бути виявлені обставини, що вказуватимуть на його причетність до злочину.

Чи існує конфлікт інтересів у цій ситуації? Якщо так, то який (потенційний чи реальний)? Які дії повинен вчинити прокурор Марченко відповідно до законодавства? Які механізми врегулювання конфлікту інтересів можуть бути застосовані у цій ситуації? Які наслідки можуть настати, якщо прокурор не повідомить про наявність потенційного конфлікту інтересів?

4. Суддя Литвиненко, який протягом п'яти років розглядав господарські справи у місцевому господарському суді, вирішив подати у відставку та перейти на роботу до юридичної фірми «Правовий альянс». Фірма спеціалізується на представництві інтересів у господарських спорах у тому ж місті, де працював Литвиненко як суддя. Один із партнерів фірми пропонує Литвиненку спеціалізуватися на справах, пов'язаних з банкрутством, оскільки він має значний досвід розгляду таких справ як суддя. Також йому пропонують використовувати свої зв'язки з колишніми колегами-суддями для «успішного вирішення справ клієнтів».

Які обмеження встановлені законодавством щодо роботи колишніх суддів після відставки? Чи може Литвиненко представляти інтереси клієнтів у господарському суді, де він раніше працював суддею? Які етичні проблеми виникають у зв'язку з пропозицією партнера фірми? Як Литвиненко повинен діяти в цій ситуації відповідно до принципу «чистих рук»?

5. Нотаріус державної нотаріальної контори Василенко, який є суб'єктом декларування відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», не вказав у своїй щорічній декларації інформацію про те, що його дружина є власницею 30% корпоративних прав ТОВ «Юридична консалтингова група», яка надає послуги з підготовки документів для нотаріального посвідчення. Крім того, виявилось, що протягом року Василенко посвідчив значну кількість договорів, підготовлених саме цією компанією, не повідомляючи клієнтів про свій зв'язок з ТОВ.

Які порушення допустив нотаріус Василенко? Чи має місце конфлікт інтересів у діяльності нотаріуса? Обґрунтуйте відповідь. Яка відповідальність передбачена за недекларування майна чи корпоративних

прав, що належать члену сім'ї? Які механізми врегулювання подібних ситуацій передбачені законодавством? Як нотаріус повинен був діяти в цій ситуації відповідно до принципів професійної етики?